

Stanisław ZABORNIAK*, Paweł KRÓL**

Skoki narciarskie w Polsce (1907–1939)

Kto raz przynajmniej w życiu zdecydował się rzucić w zawrotnym pędzie w powietrze, z progu wielkiej skoczni, kto – bez skrzydeł samolotu, sam jeden jak ptak zawisł w powietrzu, dotykając wzrokiem jedynie wierzchołków najwyższych drzew i dalekie doliny i góry – ten wie, że póki żyje, nie spotka on w sporcie niczego, co by wymagało takiego skupienia nerwowego, tyle uwagi i zręczności, jak właśnie skok narciarski¹.

Aleksander Bobkowski, prezes Polskiego Związku Narciarskiego

Streszczenie

Pierwsze zorganizowane szkolenie narciarskie na ziemiach polskich miało miejsce we Lwowie w 1906 roku, w czasie dwudniowego kursu zorganizowanego przez Towarzystwo Zabaw Ruchowych, prowadzonego przez uznanego już w Europie narciarza Mathiasa Zdarsky'ego. Do rozwoju skoków narciarskich w znacznej mierze przyczyniło się natomiast, odbyte na przełomie lat 1911/1912 we Lwowie, szkolenie prowadzone przez Norwega – Wenera Werenskiölda, a następnie, rok później, przez znanego skoczka narciarskiego Seppa Oberedera (mieszkającego wówczas w Stryju). Na przełomie lat 1912/1913 inżynier Aleksander Bobkowski i dr Adam Kroebel odbyli podróż do Szwajcarii i Norwegii w celu pogłębienia wiedzy na temat sztuki jazdy na nartach. Po zakończeniu działań I wojny światowej przeszkoleni wcześniej narciarze rozpoczęli organizowanie kursów nauki jazdy i skoków na nartach.

Do grupy polskich wybitnych skoczków, szczególnie w początkowym okresie rozwoju skoków narciarskich po 1919 roku, należał Aleksander Rozmus (1901–1986), do 1924 członek Sekcji Narciarskiej Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego (SNPTT) w Zakopanem, a od 1925 r. Oddziału Narciarskiego Towarzystwa Gimnastycznego (ONTG) Sokół Zakopane. Jako pierwszy przekroczył w skoku narciarskim odległość 30 m, osiągając wynik 30,5 m na skoczni w Dolinie Jaworzynki. Czterokrotnie ustanawiał rekordy Polski w długości skoku na nartach: w 1921, 1922, 1923 i 1928. Był dwa razy mistrzem Polski – w 1921 r. i 1922 r., i wicemistrzem w 1923 r., 1925 r.,

* Prof. dr hab., Wydział Wychowania Fizycznego Uniwersytetu Rzeszowskiego.

** Dr, Wydział Wychowania Fizycznego Uniwersytetu Rzeszowskiego.

¹ A. Bobkowski, *Podręcznik narciarstwa*, Warszawa – Kraków 1926.

1928 r. i 1930 r. Podczas Igrzysk Olimpijskich w St. Moritz w 1928 r. w konkursie skoków zajął 25 miejsce.

Narciarstwo, a w jego ramach skoki narciarskie, było tą dyscypliną sportową, która spełniała oczekiwania władz dotyczące poprawy stanu fizycznego społeczeństwa polskiego. Stąd w stosunku do wielu innych dyscyplin sportowych narciarstwo w działalności Państwowego Urzędu Wychowania Fizycznego i Przystosowania Wojskowego (PUWFiPW) było uprzywilejowane i popierane, co miało pozytywny wpływ na jego dynamiczny rozwój oraz liczne sukcesy.

Słowa kluczowe: Polska, sporty zimowe, narciarstwo, skoki narciarskie.

I

Artykuł powstał w wyniku analizy materiałów, tj.: akt, zarządzeń i uchwał publikowanych w prasie międzywojennej pełniącej funkcję organu prasowego PZN, m.in.: „Informacyjny Kalendarz Narciarski”, Kraków 1929, „Informacyjny Kalendarz Narciarski”, Kraków 1934, „Informacyjny Kalendarz Narciarski”, Kraków 1935, „Informacyjny Kalendarz Narciarski”, Kraków 1938, „Przegląd Sportowy” (1919–1939), „Stadjon” (1921–1931), „Raz Dwa Trzy” (1931–1939), „Narciarstwo Polskie”, t. 1, 1925, t. 2, 1927, t. 3, 1929, „Kultura Fizyczna, Turysta w Polsce” (1937).

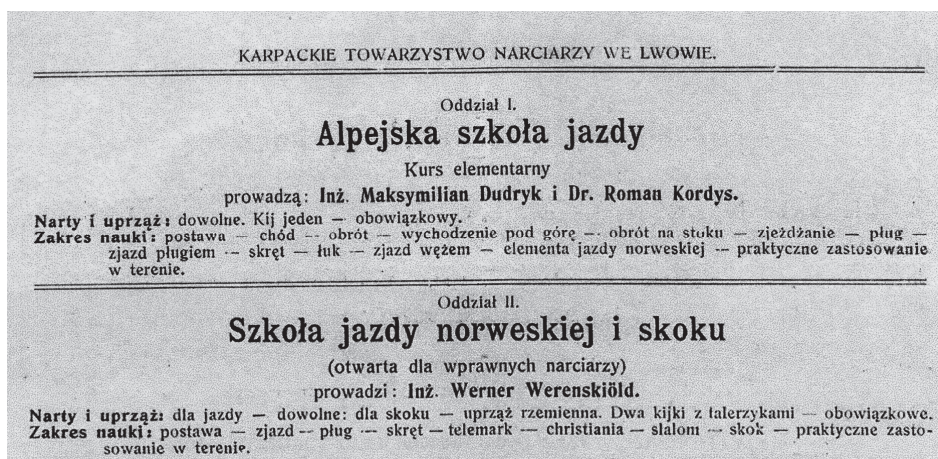
W celach porównawczych wykorzystano niektóre publikacje, które poruszały problematykę skoków narciarskich m.in.: Kapeniak J.: *Tatrzańskie diabły*, Warszawa 1971, Krasicki S. (red.): *Narciarstwo zjazdowe*, AWF Kraków 1994, Krygowski W.: *Rola PTT w badaniach polskich gór i jego znaczenie kulturotwórcze*, [w:] M. Bronikowska (red.): *Symposium – Góry w kulturze polskiej*, Kraków 1975, s. 14–18, Kulig M.: *Architektura schronisk tatrzańskich*, Warszawa 2003, *Kultura fizyczna w Polsce*, „Rocznik Sportowy” 1934, Warszawa 1934, Matzenauer M.: *Narciarstwo. Powstanie i działalność Polskiego Związku Narciarskiego (PZN)*, [w:] *Iskier przewodnik sportowy*, Warszawa 1976, Michalak J.: *Z dziejów iwonickiego narciarstwa 1925–1975*, Iwonicz Zdrój 1975, Młodzianowska H.: *Rozwój wychowania fizycznego i sportu w Polsce w latach 1914–1944*, [w:] *Z dziejów kultury fizycznej w Polsce. Materiały na Plenum GKKFiT z okazji 100-lecia sportu polskiego*, Warszawa 1967, Młodzianowska-Jakubowska H.: *Państwowy Urząd Wychowania Fizycznego i Przystosowania Wojskowego w Polsce do 1939 r.*, „Roczniki Naukowe AWF”, t. 2, Warszawa 1963, Młodzikowski G.: *Rozwój narciarstwa polskiego*, [w:] G. Młodzikowski, J.A. Ziemiński: *Narciarstwo – zarys encyklopedyczny*, Warszawa 1957, *Narciarstwo, Dziesięciolecie Polski Odrodzonej. Księga Pamiątkowa 1918–1928*, Kraków – Warszawa 1928, *Narciarstwo. Zarys encyklopedyczny*, Warszawa 1957, (red.): G. Młodzikowskiego i J. A. Ziemińskiego, Nowakowski A.: *Zarządzanie kulturą fizyczną w Polsce w latach 1944–2001*, Rzeszów 2005, Nyka J.: *Tatry polskie. Przewodnik*, wyd. 13, Latchorzew 2003, Orłowicz M.: *Pierwszy polski Rocznik Sportowy 1918–1925*, Warszawa 1925, s. 15, § 925, Kostrowicka

I., Landau Z., Tomaszewski J.: *Historia gospodarcza Polski XIX i XX wieku*, Warszawa 1975, *Pamiętnik trzydziestolecia Sekcji Narciarskiej Polskiego Towarzystwa Narciarskiego 1937*, Pietrzak M.: *Rządy parlamentarne w Polsce w latach 1919–1926*, Warszawa 1969, *Powstanie i działalność Polskiego Związku Narciarskiego (PZN)*, [w:] *Iskier przewodnik sportowy*, Warszawa 1976, Pręgowski Z.: *Dzieje narciarstwa polskiego do 1914 r.*, Warszawa 1994, Radwańska-Paryska Z., Paryski W.H.: *Wielka encyklopedia Tatrzańska*, Poronin 1995, Rak L. (red.): *Sporty zimowe w tradycji polskiej kultury fizycznej*, Częstochowa 2011, Rak L., Małolepszy E. (red.): *Narciarstwo polskie 1888–2008*, Jasło 2009, „Rocznik Sportowy 1918–1925”, Warszawa 1926, „Rocznik Sportowy 1934”, Warszawa 1934, „Rocznik Sportowy na rok 1937/1938”, Warszawa 1939, Roszkowska E.: *Narciarstwo w armii austro-węgierskiej do 1914 r.*, [w:] L. Rak, E. Małolepszy (red.): *Narciarstwo polskie 1888–2008*, Jasło 2009, s. 26–39, Roszkowski W.: *Najnowsza historia Polski 1914–1945*, Warszawa 2003, Sore V.: *Zdarsky und der militärskilauf*, Mehl E. (red.): *Zdarsky. Festschrift zum 80. Geburtstag des Begründers der alpinen Skifahrweise*, Wien – Leipzig 1936, s. 100–103, Stonowski E.: *Zwancig Jahre Wintersport u. Wintersportklub In Bieleitz, Jarhrbuch 1912–1925*, Beskiden – Verein, Bielsko-Biała 1925, Szatkowski W.: *Pionierzy narciarstwa w Tatrach Polskich*, Zakopane 1994, Szatkowski W.: *Od Marusarza do Małysza*, Zakopane 2004, Szymański L.: *Kultura fizyczna w polityce II Rzeczypospolitej*, „Studia i Monografie AWF we Wrocławiu”, z. 47. Wrocław 1995, Tajner A.: *Legendy polskiego sportu*, cz. 1. *Białe szaleństwo*, Katowice 1991, Wiecheć A.: *Schronisko turystyczne Beskidenverein na Babiej Górze a narciarstwo*, Wadowice 2011, Wojtas-Ciborska E.: *Księga limanowian. Biografie ludzi związanych z Ziemią Limanowską*, Limanowa 2006, cz. 1, s. 290–292, Woltmann B., Gaj J.: *Sport w Polsce 1919–1939*, Gorzów Wielkopolski 1997, Wryk R.: *Sport olimpijski w Polsce 1919–1939*, Poznań 2006, Zaborniak S., Przydział M.: *Zarys działalności Towarzystwa Tatrzańskiego w Galicji w latach 1873–1914*, [w:] S. Zaborniak (red.): *Studia i szkice z dziejów turystyki na Podkarpaciu*, „Prace Naukowo-Dydaktyczne Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Krośnie”, Krosno 2006, z. 23, Zaborniak S., Przydział M.: *Zarys działalności Towarzystwa Tatrzańskiego w Galicji w latach 1873–1914*, [w:] Zaborniak S. (red.): *Studia i szkice z dziejów turystyki na Podkarpaciu*, „Prace Naukowo-Dydaktyczne Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Krośnie”, Krosno 2006, z. 2, Ziemia S.: *Śladami dwóch desek*, Kraków 1955, Zmarzlik J.: *100 lat igrzysk olimpijskich. Kronika 1896–1996*, Warszawa 1996.

II

Pierwsze szkolenie narciarskie na ziemiach polskich odbyło się we Lwowie w 1906 r. w czasie zorganizowanego przez Towarzystwo Zabaw Ruchowych

(TZR) dwudniowego kursu narciarskiego, podczas którego zajęcia prowadził znany w Europie narciarz Mathias Zdarsky².

Fot. 1. Ulotka z programem kursu jazdy norweskiej i skoków organizowanego w Sławsku przez Karpackie Towarzystwo Narciarzy w grudniu 1912 r. Na przełomie lat 1911/1912 szkolenie narciarskie we Lwowie prowadził Norweg – Werner Werenskiöld, a rok później lwowskich narciarzy szkolił słynny skoczek narciarski Sepp Obereder (mieszkał w Stryju) oraz kpt. Georg Bilgeri wybitny szkoleniowiec, a także jeden z pierwszych twórców metodycznych podstaw nauczania narciarstwa³.

Źródło: *Kurs jazdy na nartach. Sławsko 25–29 grudzień 1912 r.*, broszura, b. pag.

² Mathias Zdarsky (ur. 25 lutego 1856 r., zm. 20 czerwca 1940 r.), uznawany jest za pioniera narciarstwa dla potrzeb wojska. Opracował metodę szkolenia zwaną lilienfeldzką lub alpejską, wg. której szkolono żołnierzy w c.k. armii już od sezonu 1887/98, V. Sore: *Zdarsky und der militärskilaf*, [w:] E. Mehl (red.), *Zdarsky. Festschrift zum 80. Geburtstage des Begründers der alpinen Skifahrweise*, Wien – Leipzig 1936, s. 100–103. Zob. E. Roszkowska, *Narciarstwo w armii austro-węgierskiej do 1914 r.*, [w:] L. Rak, E. Małolepszy (red.), *Narciarstwo polskie 1888–2008*, Jasło 2009, s. 26–39.

³ A. Fredro-Boniecki, *Historia narciarstwa polskiego 1907–1914*, „Narciarstwo Polskie” 1925, t. 1, s. 50; *Ćwierćwiecze KTN i Sławska*, „Raz Dwa Trzy” 1932, nr 8, s. 13; „Narciarstwo Polskie” 1925, t. 1, s. 49.

Fot. 2. 1913 r. uczestnicy kursu narciarskiego w Sławsku przed wyjściem na zajęcia; źródło: „Tygodnik Ilustrowany” 1913, nr 4, s. 76.

Fot. 3. Lipki k. Zakopanego, na niewielkiej skoczni śniegowej leży jeden z uczestników amatorskich skoków na nartach; źródło: „Stadjon” 1927, nr 3, s. 10.

Tabela 1. Wyniki zawodów w skokach narciarskich organizowanych na ziemiach polskich w latach 1907–1914

Lp.	Nazwisko i imię skoczka	Długość skoku	Data zawodów	Skocznia
1.	L. Pawłowski Czarni Lwów	b. d.	19.01.1908	Sławsko
2.	Józef Jawor KTN Lwów	b. d.	6.01.1912	Sławsko
3.	Reihn Wintersportclub Bielsko	b. d.	6.02.1913	Bielsko
4.	A. Bobkowski TTN Zakopane	b. d.	31.12.1913/ 1.01.1914	AZS Kraków w Zakopanem
5.	L. Pawłowski Czarni Lwów	b. d.	5–6.01.1914	Sławsko
6.	Jan Jarzyna KTN Lwów	15 m	1914	Kalatówki (Zakopane)
7.	Leszek Pawłowski KTN Lwów	15 m (poza konkurs)	1914	Sławsko
8.	Jan Jarzyna KTN Lwów	14 m	1914	Sławsko (druga skocznia na zboczu Kiczarki)
9.	E. Hardt KTN Lwów	14 m	1914	Sławsko
10.	Roman Łuszczynski KTN Lwów	13 m	1914	Sławsko
11.	Małachowski SNTT Zakopane	10 m	31.01.1913/ 2.02.1914	Kalatówki (Zakopane)

Źródło: Z. Pręgowski, *Dzieje narciarstwa polskiego do 1914 r.*, Warszawa 1994, A. Fredro-Boniecki, *Historia narciarstwa polskiego 1907–1914, Zestawienie ważniejszych zawodów z okresu do 1914 r.*, „Narciarstwo Polskie” 1925, t. 1, s. 58–62.

Fot. 4. Początki skoków na ziemiach polskich, na terenowej skoczni ze śniegu

Źródło: histmag.org/Garbik-fajeczka-i...szkic-o-początkach-polskich-skokow-narciarskich-9074 [dostęp 10.12.2012].

Tabela 2. Wykaz skoczni narciarskich funkcjonujących na ziemiach polskich do 1914 r.

Lp.	Rok oddania	Miejscowość – lokalizacja skoczni	Właściciel/użytkownik skoczni, okręg narciarski, klub	Rekord skoku
1.	1907	Lwów park Kilińskiego, terenowa	ILKS Czarni Lwów, KTN	8–10 m
2.	1907	Sławsko, skocznia terenowa na zboczu Kiczutki	ILKS Czarni Lwów	8–20 m
3.	1909	Wintersportklubu Beskidenvereins Bielitz-Biała na Magurce	WdB Bielsko Biała	10–20 m
4.	1910	Zakopane na Kalatówkach	TTN	do 15 m
5.	1910	Worochta, terenowa	KTN	8–20 m
6.	1913	Zakopane II skocznia na Kalatówkach	AZS Kraków	do 15 m

Źródło: opracowanie własne.

Do wybuchu I wojny światowej w 1914 r. skoki narciarskie rozwijane mogły być w następujących organizacjach narciarskich:

1. Borysławskie Koło Karpackiego Towarzystwa Narciarzy (BKKTN) w Borysławiu,
2. Karpackie Towarzystwo Narciarzy (KTN) we Lwowie,
3. Krakowskie Koło Karpackiego Towarzystwa Narciarzy (KKKTN) w Krakowie (do 1910 r.),
4. Tatrzańskie Towarzystwo Narciarzy (TTN) w Krakowie,
5. Przemyskie Koło Karpackiego Towarzystwa Narciarzy (PKKTN) w Przemyśle,
6. Sekcja Narciarska Akademickiego Klubu Turystycznego (SNAKT) we Lwowie,
7. Sekcja Narciarska Akademickiego Związku Sportowego (SNAZS) w Krakowie,
8. koło Klubu Sportowego Czarni Lwów przy KTN,
9. Sekcja Narciarska Klubu Sportowego (SNKS) Pogoń Lwów,
10. Sekcja Narciarska przy Towarzystwie Związku Górali (SNTZG) w Zakopanem,
11. Sekcja Narciarska Towarzystwa Tatrzańskiego (SNTT) w Zakopanem,
12. Wintersport Club des Beskiden-Vereins (WCBV) w Bielsku⁴.

Tabela 3. Wykaz trenerów skoczków narciarskich pracujących z polskimi skoczkami w latach 1906–1914

Lp.	Nazwisko trenera	Kraj pochodzenia	Czas pracy	Miejscowość, w której pracował
1.	Werner Werenskiöld	Norwegia	1912/1913	Lwów
2.	Seep Obereder	Austria	1913/1914	Lwów
3.	Aleksander Bobkowski	Polska	1913	Lwów/Zakopane
4.	Adam Kroebel	Polska	1913	Lwów/Zakopane

Źródło: na podstawie: *Sprawozdań z działalności PZN z sezonu, 1933/34–1936/1937*, Kraków 1934–1938, „Przegląd Sportowy” za lata 1922–1939, „Raz Dwa Trzy” za lata 1932–1939, „Stadjon” za lata 1920–1931, a także w oparciu o badania własne.

⁴ A. Fredro-Boniecki, *Historia...*, s. 33–61.

III

Po powołaniu w 1919 r. Polskiego Związku Narciarskiego (PZN) pierwsze dwa lata zarząd poświęcił na działania związane z budową wewnętrznych struktur związku oraz na upowszechnianie narciarstwa wśród społeczeństwa polskiego. Osiągnięciem PZN było opracowanie i nowelizacja statutu, zorganizowanie Związkowych Narciarskich Mistrzostw Polski oraz udostępnienie skoczni narciarskich w Zakopanem na Jaworzynce, w Sławsku, Krakowie i Bielsku. W pierwszych pięciu latach istnienia PZN swoją działalność prowadził w oparciu o składki członkowskie, dochody z imprez narciarskich oraz z subwencji państwowych. Wraz z rozwojem biegów narciarskich niezależnie rozwijały się skoki narciarskie. Wcześniej, bo już w 1920 r., z inicjatywy działaczy SNPTT w Zakopanem oddano do użytku większą skocznię narciarską w Dolinie Jaworzynki pod Zakopanem, a w następnych latach skocznie powstawały w Krakowie, Lwowie, Sławsku i w Worochcie.

Fot. 5. 1911 r. skoki na skoczni narciarskiej TTN na Kalatówkach; źródło: J. Kapeniak, *Tatrzańskie diabły, W starym obiektywie (serwis fotograficzny)*, Warszawa 1971.

Przełom w rozwoju skoków narciarskich nastąpił, gdy Polacy rozpoczęli rywalizację w skali międzynarodowej, w zagranicznych i krajowych konkursach skoków narciarskich, które miały swój początek w 1922 r. Wzrost poziomu sportowego polskich skoczków oraz umiędzynarodowienie imprez na polskich skoczniach spowodowały, że rozpoczęto starania związane z wybudowaniem skoczni narciarskiej o parametrach europejskich. Starania te zakończyły się oddaniem do użytku w 1925 r. dużej skoczni pod Krokwią w Zakopanem. Następ-

nie powstały mniejsze skocznie w Bielsku, Cieszynie, Kielcach, Krynicy, Lwowie, Nowym Targu, Przemyślu, Rabce, Tuchli, Sławsku, Stanisławowie, Warszawie, Wilnie, Worochcie, Żywcu oraz w wielu mniejszych miejscowościach II Rzeczypospolitej. Starania PZN wspierały terenowe sekcje narciarskie. Z biegiem lat wzrastała liczba skaczących narciarzy, a także liczone się z ich poziomem sportowym w Europie i na świecie. Z roku na rok wzrastał poziom organizacyjny i sportowy polskiego narciarstwa, wzorowany na szkoleniu zagranicznym, czemu sprzyjała życzliwość władz i społeczeństwa. Szczególny wkład w rozwój skoków narciarskich mieli zakopiańczycy, którzy w pełni korzystali z walorów przyrodniczych, terenowych i klimatycznych Zakopanego i okolic oraz z wybudowanych skoczni narciarskich, a także działalności szkoleniowej trenerów zagranicznych. Hegemonii skoczków zakopiańskich sprzyjały także działania organizacyjne PZN, które wspierane były przez ówczesne władze PUWFiPW.

Fot. 6. Worochta 1922 r. A. Rozmus podczas III Mistrzostw Polski w skokach narciarskich, po lewej widoczny prymitywny próg narciarski; źródło: „Sport” 1922, nr 1, s. 1.

W 1939 r. Polski Związek Narciarski zrzeszał 273 towarzystwa i kluby, w których narciarstwo uprawiało 1799 zawodników i zawodniczek, posiadał 25 000 członków oraz 521 sędziów⁵. Praca i zaangażowanie społecznego aktywu

⁵ 20 lat Polskiego Związku Narciarskiego, „Przegląd Sportowy” 1939, nr 15, s. 5.

narciarskiego pracującego w PZN, Okręgowym Związku Narciarskim (OZN) oraz w sekcjach narciarskich były decydujące w ewolucji skoków narciarskich. Do najaktywniejszych działaczy PZN w latach dwudziestolecia międzywojennego należeli: Stanisław Barzykowski, Aleksander Bobkowski, Stanisław Fächer, Aleksander Fredro-Boniecki, Hugo Grosman, Kazimierz Hart-Zaluski, Roman Loteczka, Leszek Lubicz-Nycz, Bolesław Macudziński, Kazimiera Muszałówna, J. Openhaim, Aleksander i Kazimierz Schiele, Mieczysław Świerż, Henryk Szatkowski, Władysław Ziętkiewicz, i wielu innych.

Nad szkoleniem czołówki skoczków narciarskich czuwali kapitanowie związkowi PZN, w latach dwudziestych było ich trzech: Władysław Ziętkiewicz w latach 1922–1925, Stanisław Fächer w latach 1925–1937 i Henryk Szatkowski w latach 1937–1939. Do bezpośredniego szkolenia czołowych skoczków narciarskich PZN zatrudniał trenerów, którymi z reguły byli doświadczeni skoczkowie narciarscy. W toku badań ustalono, że na 52 trenerów, pracujących z czołówką polskich skoczków narciarskich w latach 1920–1939, w 31 przypadkach byli to trenerzy i instruktorzy rodzimi i aż w 22 przypadkach byli to trenerzy zagraniczni, w tym szkoleniowców norweskich było 12, austriackich – 5, szwedzkich – 3, węgierskich – 1 i fińskich – 1⁶.

Ogromne znaczenie w rozwoju narciarstwa w Polsce miało zaopatrzenie w sprzęt sportowy. Rozpoczęta w Zakopanem w 1921 r. produkcja nart na rynek polski w firmie braci Aleksandra i Kazimierza Schielów, w 1928 r. wzmocniona została obecnością wyrobów sportowych, w tym także nart, produkowanych przez firmę W. Szymborski i S-ka, której zakłady zlokalizowane były w Warszawie przy ulicy Bielańskiej nr 5⁷. W kolejnych latach dwudziestolecia międzywojennego miłośnicy narciarstwa mogli nabyć w polskich sklepach oferowany sprzęt narciarski produkcji zarówno krajowej, jak i zagranicznej.

Znaczny wpływ na rozwój skoków narciarskich w Polsce miała działalność wydawnicza i popularyzatorska. Nieocenioną rolę związaną z dostarczaniem narciarskich wiadomości metodycznych, w tym z zakresu skoków narciarskich, pełnił pierwszy polski podręcznik narciarski autorstwa M. Zaruskiego i H. Bobkowskiego pt.: *Podręcznik narciarstwa*, wydany w 1908 r. W 1918 r. w Krakowie A. Bobkowski wydał uporządkowany metodologicznie *Podręcznik narciarski*, który przez szereg lat dwudziestolecia międzywojennego pełnił rolę pomocniczą w szkoleniu narciarskim, jego II wydanie ukazało się w 1921 r. Niezmiernie ważną rolę organu prasowego PZN pełniła międzywojenna prasa sportowa m.in.: „Przegląd Sportowy” Warszawa (1919–1939), „Stadion” (1920–1931)

⁶ *Sprawozdania z działalności PZN za sezony, 1933/34–1936/1937*, Kraków 1934–1938; „Przegląd Sportowy” za lata 1922–1939; „Raz Dwa Trzy” za lata 1932–1939; „Stadion” za lata 1923–1931; a także w oparciu o badania własne.

⁷ *Polski przemysł sportowy ustanawia pierwsze rekordy. Triumf wytwórni W. Szymborski i S-ka*, „Przegląd Sportowy” 1928, nr 10, s. 9; firma specjalizowała się zwłaszcza w wyposażaniu w przyrządy i przybory szkolnych sal gimnastycznych.

i „Raz Dwa Trzy” (1931–1939). Bardzo ważną publikacją o charakterze kronikarskim były trzy tomy wydawnictwa rocznikowego PZN pt.: „Narciarstwo Polskie”, które obejmowały: tom I lata 1919–1925, tom II lata 1925–1927 i tom III lata 1927–1929.

W okresie 20-lecia międzywojennego Polski Związek Narciarski pełnił funkcję wiodącą w zakresie organizacyjno-szkoleniowym. Działalność bieżącą prowadził zarząd Związku w latach 1920–1930, wybierany na roczną kadencję. Począwszy od 1932 r., zarząd PZN wybierano na dwuletnią kadencję. Działalność zarządu po upływie kadencji przyjmował Zwyczajny Walny Zjazd PZN, na którym zatwierdzano plan działalności na najbliższą kadencję. Zjazdy przeprowadzano przed rozpoczynającymi się sezonami narciarskimi (w maju lub czerwcu). Duże znaczenie organizacyjne i szkoleniowe w rozwoju skoków narciarskich miała Rada Narciarska, a w jej strukturach Referat Skoczni prowadzony przez kpt. Romana Loteczkę.

Dzięki aktywności działaczy narciarskich w Polsce w okresie 20 lat międzywojnia wybudowano około 89 większych skoczni narciarskich, które z uwagi na drewnianą konstrukcję funkcjonowały okresowo w następujących miejscowościach: Bielsku-Białej, Brzechowicach, Ciężkowie k. Majdanu i Worochty, Golezowie, Istebnej, Iwoniczu Zdroju, Jordanowie, Jurzykowie, Kielcach, Koniakowie, Krakowie, Krośnie, Krynicy, Krzemieńcu, Lublinie, Lwowie, Makowie, Nowym Sączu, Nowym Targu, Nydku, Ojcowie, Orłowej Lesznej k. Czeskiego Cieszyna, Poroninie, Przemyślu, Rabce, Rozluczu, Samborze, Sławsku, Suchej Beskidzkiej, Szczawnicy, Szczyrku, Truskawcu, Tuchli, Ustroniu, Wadowicach, Wilnie, Wiśle, Worochcie, Zakopanem, Zwardoniu, Żywcu, oraz skocznie narciarskie o mniejszym znaczeniu w innych miejscowościach.

Mimo prekursorskiej roli, jaką niewątpliwie posiadał w początkowej fazie rozwoju narciarstwa Lwów, w okresie dwudziestolecia międzywojennego jego znaczenie znacznie zmalało, a poziom odbiegał od reprezentowanego przez ośrodki podhalańskie. Lwów w tym czasie posiadał 5 skoczni narciarskich: w parku Kilińskiego, na Wólce, na Zniesieniu, na Pohulance, a także w oddalonej o 8 km od centrum Lwowa miejscowości Brzechowice. Działające w mieście kluby sportowe – I Lwowski Klub Sportowy (ILKS) Czarni Lwów oraz LKS Pogoń Lwów, a także KTN i SN PTT – oprócz prowadzenia działalności sportowej i organizacyjnej były w posiadaniu skoczni narciarskich w Tuchli, Sławsku i w Worochcie na Rybrowaczu, co znacznie wzbogacało możliwości organizowania konkursów w skokach narciarskich. Działalność Lwowskiego Okręgowego Związku Narciarskiego (LOZN) prowadzona była także w Samborze, gdzie właścicielem skoczni było miejscowe TG Sokół.

Wysiłki skierowane na rozwój skoków narciarskich w okresie dwudziestolecia międzywojennego prowadziła Krynica, gdzie w 1931 r. oddano do użytku skocznię, która posiadała 32-metrową wieżę rozbiegową, najwyższą ze wszystkich skoczni w Europie, np. ówczesna skocznia olimpijska w Cortina d'Ampezzo posia-

dała wieżę, która wznosiła się na wysokość 28 m. Na krynickiej skoczni w omawianych latach dwukrotnie przeprowadzono Mistrzostwa Polski w skokach narciarskich w latach 1924 i 1925.

Rozwój skoków narciarskich miał miejsce także w Przemyskim OZN, gdzie na skoczniach Iwonicza Zdroju, Krosna, Przemysła i Rozłucza sezonowo organizowano skoki narciarskie, które pod skocznie ściągały ciekawych atrakcji widzów. Interesujące wydarzenia związane z rozwojem skoków narciarskich miały miejsce, począwszy od 1925 r., w Wilnie na skoczniach na Belamoncie i na Antokolu. Swoją budową uwagę zwracała szczególnie skocznia na Antokolu, której rozbieg wykonano z żelbetonu. Mało znanym faktem jest wybudowanie skoczni narciarskiej w Krakowie w 1922 r. na pograniczu Bielani i Woli Justowskiej, na której do 1924 r. jej właściciel AZS Kraków urządzał treningi i konkursy skoków narciarskich. Próby w rozwijaniu skoków narciarskich podejmowano także w miejscowościach pozbawionych wysokich gór na terenie działalności Warszawskiego Okręgowego Związku Narciarskiego. Organizację konkursu skoków narciarskich stwierdzono w Lublinie oraz w Kielcach. Rozwój bazy dla skoków narciarskich prowadził do zwiększania się liczby organizowanych konkursów. W latach 1920–1939 ich liczba w sezonie wynosiła ok. 20. Ilość trenujących skoczków narciarskich również zwiększała się, a ich sukcesy na arenach światowych stawiały skoki narciarskie jako jedną z wielu polskich dyscyplin, które rozwijały się w imponującym tempie.

Rozwój narciarstwa w Polsce w latach 1919–1939, dzięki aktywności społecznej klubów sportowych i towarzystw wspartej działalnością struktur PZN, doprowadził bardzo szybko do odrobienia zapóźnienia wynikającego z wcześniejszych warunków zaborów austriackiego, niemieckiego i rosyjskiego. Już w 1923 r. polscy narciarze wykazywali się znajomością techniki jazdy i skoków narciarskich. W opanowaniu techniki narciarskiej wykorzystywano doświadczenia zagranicznych zawodników, zwłaszcza Austriaków, Niemców, Norwegów, Szwedów, ale także najbliższych sąsiadów – Czechosłowaków i Węgrów. Kluby i towarzystwa narciarskie rywalizowały ze sobą we wzajemnej zgodzie, co pozytywnie różniło narciarzy od sportowców niektórych innych dyscyplin sportu. Najszybciej poziom europejski w narciarstwie osiągnęli skoczkowie narciarscy, czego dowodzą sukcesy skoczków uzyskane podczas zawodów we Francji i Szwajcarii. Osiągnięte sukcesy polskich skoczków zaskoczyły obserwatorów zarówno krajowych, jak i zagranicznych. Wyróżniano szczególnie A. Rozmusa, który w mistrzostwach Francji w 1923 r. na skoczni w Superbagnere, zajmując trzecie miejsce, przegrał jedynie ze Szwedem i mistrzem Norwegii, a pozostawił za sobą drugiego Szweda, Francuzów, Czechosłowaków i Hiszpanów. Drugi z Polaków A. Krzeptowski uczestniczący razem z A. Rozmusem w tych samych zawodach zajął ósme miejsce, co dowodziło szerokości szkolenia skoczków narciarskich w Polsce. W Szwajcarii w zawodach na skoczni w Grindelwaldzie z udziałem czołwki skoczków europejskich zdobył 8 miejsca przez A. Krzep-

towskiego uznano za sukces, określając ten wyczyn jako wdarcie się do czołówek skoczków narciarskich w Europie. Obok tej dwójki skoczków, po trzech latach trwającego szkolenia, w 1923 r. z sukcesami w zawodach międzynarodowych uczestniczyli polscy skoczkowie narciarscy: F. Bujak, H. Mückenbrunn oraz E. Kaliciński⁸. W najważniejszej imprezie narciarskiej w kraju Narciarskich Mistrzostwach Polski, które odbywały się w latach 1920–1939, medalistami – w kolejności alfabetycznej – byli: Bujak Franciszek SNPTT Zakopane II 1920, III 1921, Cukier Franciszek ONTG Sokół Zakopane I 1930, Czech Bronisław SNPTT Zakopane I 1928, III 1931, II 1934, II 1936, II 1937, Czerniak III 1938, Gayduszek Leopold Wintersportclub Bielsko-Biała III 1930, Gąsienica-Marcinkowski SNPTT Zakopane III 1932, Giewont Stanisław ONTG Sokół Zakopane III 1936, Kaliciński Edward AZS Zakopane III 1922, II 1924, Kolesar Piotr SNTS Wisła Zakopane II 1932, III 1937, Krzeptowski Andrzej SNPTT Zakopane II 1922, I 1923, III 1926, Kula Jan SNPTT Zakopane II 1939, Lankosz Józef KTN Lwów III 1927, Łuszczek Izidor SNTS Wisła Zakopane II 1932, Łuszczczyński R. SNPTT Zakopane III 1920, Marusarz Andrzej SNPTT Zakopane I 1938, III 1939, Marusarz Stanisław SNPTT I 1932, I 1933, II 1934, I 1936, I 1937, I 1939, Mückenbrunn Henryk SNPTT Zakopane I 1924, I 1925, Pawłowski Leszek LKS Czarni Lwów I 1920, II 1921, Rozmus Aleksander SNPTT Zakopane I 1921, I 1922, II 1923, III 1924, II 1925, II 1928, II 1930, Witkowski Szczepan LKS Czarni Lwów III 1925, Zając Marian II 1938. W najważniejszych imprezach międzynarodowych – w Igrzyskach Olimpijskich oraz w mistrzostwach FIS – polscy skoczkowie zajmowali następujące miejsca: w I Zimowych Igrzyskach Olimpijskich (ZIO) w Chamonix w 1924 r. Andrzej Krzeptowski był 21, w II ZIO w St. Moritz w 1928 r. Stanisław Sieczka był 23, Aleksander Rozmus był 25, Andrzej Krzeptowski 27, a Bronisław Czech 37, w III ZIO w Lake Placid w 1932 r. Bronisław Czech był 12, Stanisław Marusarz 17, a Andrzej Marusarz 20, w IV ZIO w Garmisch Partenkirchen w 1936 r. Stanisław Marusarz zajął 5 miejsce, najwyższe spośród polskich skoczków narciarskich z odbytych w okresie dwudziestolecia międzywojennego czterech igrzysk, Andrzej Marusarz był 20, a Bronisław Czech 32.

W mistrzostwach świata FIS, które odbyły się w latach 1928–1939, polscy skoczkowie zajmowali następujące miejsca:

1928 r. St. Moritz,	23 – S. Sieczka,
1929 r. Zakopane,	10 – B. Czech,
1930 r. Holmenkollen,	34 – B. Czech,
1931 r.	Polacy nie startowali,
1932 r. Lake Placid,	12 – B. Czech,
1933 r. Innsbruck,	8 – Łuszczek,
1934 r. Solleftea,	21 – S. Marusarz,

⁸ *Narciarstwo polskie a Olimpiada*, „Przegląd Sportowy” 1923, nr 51, s. 22–24.

1935 r. Smokowiec,	4 – S. Marusarz,
1936 r. Garmisch,	5 – S. Marusarz,
1937 r. Chamonix,	12 – S. Marusarz,
1938 r. Lahti,	2 – S. Marusarz,
1939 r. Zakopane,	5 – S. Marusarz ⁹ .

Za najlepszego skoczka w okresie 20-lecia międzywojennego należy uznać Stanisława Marusarza (1913–1993). Przemawiają za tym jego sukcesy, m.in. mistrzostwo Polski w: 1932 r., 1933 r., 1935 r. 1936 r., 1937 r. i 1939 r. Czterokrotnie ustanawiał rekord Polski w skokach (w 1931 r. w Ponte di Legano – 74 m, w 1935 r. w Planicy – 87,5, 93 i 97 m), a także pięciokrotnie ustanowił rekord odległości skoczni na Krokwi, m.in. w: 1932 r. – 72 m, 1934 r. – 74 m, 1938 r. – 76,5 m. W omawianym czasie Stanisław Marusarz był wicemistrzem świata w skokach w 1938 r. i dwukrotnie uczestniczył w Igrzyskach Olimpijskich w Lake Placid 1932 r. oraz w Garmisch Partenkirchen w 1936 r. Za swoje sukcesy w 1938 r. został laureatem Wielkiej Honorowej Nagrody Sportowej, a także, w tym samym roku, zwyciężył w Plebiscycie Przeglądu Sportowego.

Fot. 7. Stanisław Marusarz najlepszy polski skoczek narciarski w okresie 20-lecia międzywojennego; źródło: „Tygodnik Ilustrowany” 1932, nr 12, s. 195.

⁹ *Dotychczasowe miejsca Polaków w skokach*, „Przegląd Sportowy” 1939, nr 15, s. 3.

Obok Stanisława Marusarza w okresie 20-lecia międzywojennego kolejnym wybitnym narciarzem był Bronisław Czech SNPTT (1908–1944), trzykrotny olimpijczyk (1928, 1932, 1936). W 1932 r. PZN obdarzył go tytułem honorowego nauczyciela narciarstwa w stopniu trenera. W 1936 r. kierował przygotowaniem kadry narodowej biegaczy do IO w Ga-Pa (1936). Rok później (18 września 1937) został mianowany członkiem Komisji Wyszukeniowej PZN (1937–1939) i powierzono mu opiekę nad kadrą narodową klasyków podczas przygotowań do mistrzostw świata FIS w Zakopanem (1939) i IO (1940). W ciągu 15-letniej kariery sportowej, która przebiegała w klubach: SN PTT Zakopane (1925–1936) i AZS Kraków (1936–1939), w skokach narciarskich czterokrotnie zdobywał mistrzostwo Polski (1928, 1929, 1931, 1934)¹⁰.

Listę rekordzistów odległości w skokach narciarskich otwiera Stanisław Gąsienica-Sieczka (1904–1975), do 1924 r. skoczek SN PTT Zakopane, następnie w ONTG Sokół Zakopane, sześciokrotny rekordzista Polski w skokach narciarskich: w 1925 r. – 38 m, 1926 r. – 42 m, 1927 r. – 42,5 m, 1928 r. – 58 m, 1928 r. – 63 m i w 1929 r. – 66 m. Rekordzista skoczni na Krokwi 1925 r. – 36 m, 1925 r. – 39 m i 1929 r. – 66 m. Wielokrotny reprezentant Polski. Uczestnik igrzysk olimpijskich w St. Moritz 1928 r.¹¹ Jego rekord Polski w skoku na nartach w 1931 r. poprawił Stanisław Marusarz, który osiągnął odległość 74 m. Ostatecznie w 1935 r. S. Marusarz osiągnął 96 m¹². Z klanu Marusarzów wywodził się krewny Stanisława, Andrzej (1913–1968), który osiągał nieco gorsze wyniki, należały jednak do niego tytuły, m.in.: mistrzostwo Polski w skokach w 1938 r. wicemistrzostwo Polski w 1935 r., ustanowienie w 1938 r. rekordu Wielkiej Krokwi 76,5 m, który przetrwał do 1939 r. Andrzej był również dwukrotnym olimpijczykiem: w Lake Placid w 1932 r. i w Garmisch Partenkirchen w 1936 r. Do grupy wyróżniających się polskich skoczków narciarskich, zwłaszcza w początkowym okresie rozwoju skoków narciarskich – po 1919 r. – należał Aleksander Rozmus (1901–1986) członek SNPTT Zakopane do 1924 r., a od 1925 r. w ONTG Sokół Zakopane. Pierwszy przekroczył w skoku narciarskim 30 m, uzyskując na skoczni w Jaworzynie 30,5 m. Czterokrotnie ustanawiał rekord Polski w odległości skoku na nartach: w 1921 r., 1922 r. 1923 r. i 1928 r. Dwukrotnie w skokach narciarskich był mistrzem Polski w 1921 r. i 1922 r., wicemistrzem Polski w: 1923 r., 1925 r., 1928 r., 1930 r. Podczas Igrzysk Olimpijskich

¹⁰ Był także: 24-krotnym mistrzem Polski: w biegu na 18 km (1929, 1933), w dwuboju klasycznym (1927, 1928, 1929, 1934, 1937), w biegu zjazdowym (1929, 1937), slalomie (1936, 1937), kombinacji alpejskiej (1936, 1937) i w sztafetach 5 × 10 km (1927–1933) i 9-krotnym uczestnikiem zawodów FIS (nieoficjalnych, a od 1937 oficjalnych mistrzostw świata w latach 1929, 1930, 1933–1939). Bardzo bogaty w wydarzenia w jego karierze był rok 1927, kiedy po raz pierwszy startował w mistrzostwach Europy w Cortina d'Ampezzo (6 miejsce w skokach i 12 w biegu na 18 km). Dzięki narciarstwu stał się sławny.

¹¹ *Przewaga Zakopanego*, „Stadion” 1931, nr 4, s. 12.

¹² *Marusarz pierwszy w Planicy. Norwegowie wycofani ze startu. Br. Czech zajmuje 5-te miejsce*, „Przegląd Sportowy” 1935, nr 23, s. 2.

w St. Moritz w 1928 r. w konkursie skoków na nartach zajął 25 miejsce¹³. Warto pamiętać, że organizowanie się nadrzędnych struktur sportu polskiego w latach 1919–1939 miało istotny wpływ na rozwój kultury fizycznej, a tym samym narciarstwa i skoków narciarskich w Polsce. Narciarstwo, a w jego ramach skoki narciarskie, było tą dyscypliną sportową, która spełniała oczekiwania władz dotyczące poprawy stanu fizycznego społeczeństwa polskiego. Ponadto wielu działaczy narciarskich pełniło ważne funkcje w strukturach państwa, m.in. w rządzie i w wojsku. Stąd na tle wielu innych dyscyplin sportowych narciarstwo w działalności PUWFiPW było uprzywilejowane i popierane w swoim rozwoju, co miało pozytywny wpływ na jego dynamiczny rozwój i sukcesy.

Bibliografia

A. Źródła

I. Prasa

„Przegląd Sportowy” 1922–1939

„Raz Dwa Trzy” 1932–1939

„Stadion” 1923–1931

B. Literatura

Bobkowski A., *Podręcznik narciarstwa*, Warszawa – Kraków 1926.

Fredro-Boniecki A., *Historia narciarstwa polskiego 1907–1914*, „Narciarstwo Polskie” 1925, t. 1.

Pręgowski Z., *Dzieje narciarstwa polskiego do 1914 r.*, Warszawa 1994.

Roszkowska E., *Narciarstwo w armii austro-węgierskiej do 1914 r.*, [w:] L. Rak, E. Małolepszy (red.), *Narciarstwo polskie 1888–2008*, Jasło 2009.

Sore V., *Zdarsky und der militärskilauf*, [w:] E. Mehl (ed.), *Zdarsky. Festschrift zum 80. Geburtstag desec. Begründers der alpinen Skifahrweise*, Wien – Leipzig 1936.

Zaborniak S., *Skoki narciarskie w Polsce w latach 1907–1939*, Krosno – Rzeszów 2013.

¹³ S. Zaborniak: *Skoki narciarskie w Polsce w latach 1907–1939*, Krosno – Rzeszów 2013, *passim*.

Abstract

Ski Jumps in Poland (1907–1939)

The first ski training on the Polish land took place in Lvov in 1906, during the 2 days ski course organized by the Society of Sport's Games involving physical movement during which the Austrian skier Mathias Zdarsky known in Europe was giving classes. About using help in developing correct abilities in ski jumps during the ski season at the turn of years 1911/1912 in Lvov the skiing training lead Norwegian – Werner Werenskiöld, and a year later a famous ski jumper Sepp Obereder trained Lvov skiers (lived in Stryj). To get knowledge connected with the skiing art at the turn of years 1912/1913 Eng. Aleksander Bobkowski and Dr. Adam Kroebel left for Switzerland and Norway. After finishing the I World War trained earlier skiers started organizing courses in L-plate and jumps on skis.

To the group of Polish outstanding ski jumpers especially in the initial period of the development of ski jumps after 1919 belonged Aleksander Rozmus (1901–1986) member of SNPTT Zakopane up to 1924, from 1925 into ONTG "Falcon Zakopane". As the first crossed in ski jump 30 m, getting 30,5m on the ski jump in Jaworzynka. For the four times he established a record of Poland in the jump to the distance on skis: in 1921, 1922, 1923 and 1928. He was twice a champion of Poland in 1921 and 1922, vice-champion of Poland in: 1923, 1925, 1928, 1930. During the Olympic Games in the St. Moritz in 1928 in the ski jump on skis took the 25 place. As the sports discipline, skiing and in it ski jumps it was this sports discipline which met general-developmental requirements, and hence fulfilled improvements concerning expecting authorities in the constitution of the Polish people. From here in comparison to many sports other disciplines the skiing in PUWF and PW activity was privileged and promoted in its development, it had a positive effect to his rapid development and successes.

Key words: Poland, sky, ski jumps.